

AZ
IPARMŰVÉSZETI MUZEUM
LEGÚJABB SZERZEMÉNYEI.

MÚZEUMI gyűjtemények kétféleképp gyarapodnak: ajándékozás és vásárlás útján. Akadnak nálunk is áldozatkész egyének, kik művészetszeretetüket nem csak azáltal demonstrálják, hogy a kiállításokat szorgalmasan látogatják, hanem azáltal is, hogy áldoznak a művészet szeretetének oltárán.

Aki egy műtárgyat ajándékoz valamely művészeti intézetnek, hasonlít ahhoz a szülőhöz, aki gyermekét önként küldi a csatába, hogy a veszélyben levő hazát oltalmazza. A művészetszerető a műtárgyon szülői szeretettel csüng, megérti annak szépségeit; bizonyos lelki kapocs keletkezik közte és a művészi értékű tárgy között. Annál nagyobb, annál nemezebb az az áldozat, melyet hoz, ha önzését legyőzve, azt a művelődés céljaira feláldozza. Így lesz a köznek tulajdona az a tárgy, melylyel a valódi műszerető gyarapítja a művészeti gyűjteményt.

A gyarapodásnak másik módja a vásárlás. A míg a művészeti intézmény fiatal, megragadunk minden alkalmat, hogy a kínált, művészi értékű tárgyakat megszerezzük a múzeumnak és ezáltal a gyűjtemény alapját lerakjuk. Ezen az alapon kezdődik a rendszeres gyűjtés. Az alapvetés alkalmával ugyanis rendszeren egyoldalúan gyarapodik a gyűjtemény; egy és más irányban hiányok tapasztalhatók; ezeket kell tervszerűen pótolni.

Ilyen tervszerű gyarapodások az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum legújabb szerzeményei, melyek javarészt ez alkalommal bemutatjuk. Az ajándékozás-

ban legelől jár *Kaczvinszky* Lajos, ki már több ízben adta tanujelét az iparművészet iránti szeretetének. Az a bronz *dombormű*, melylyel múzeumunk gyűjteményét gyarapította, nagy művészi értékű tárgyaink elsői közé sorozható. A XVI. századi szobrászművészet jelentős képviselője ez aranyozott bronz dombormű, mely a keresztre feszített Krisztust tünteti föl mesteri ábrázolásban. Alkotója kétségtelenül olasz volt. A dombormű alakjainak szemlélésénél Michelangelo rendkívüli arányú alakjai jutnak eszünkbe. A fej itt is kicsiny, míg a test aránytalanul nagy, ami a rendkívüliség, az emberfölöttiség érzetét kelti bennünk. Ez aránytalanság különösen jogosult az Istenember képének megalkotásánál, kit a művész keresztre feszítve ama magasztos pillanatban ábrázolt, midőn a világ megváltója immár kilehelte nagy lelkét. A dombormű kompozíciójában bizonyos rendszer nyilatkozik meg azáltal, hogy a jelenet női alakjait a kereszttövében balra, a férfialakokat jobbra csoportosította, mindkét csoportban egyenlő számban és mindmegannyi álló helyzetben. Balra, elől áll a fájdalmas anya, Mária, ki legtöbbet vesztett a megrázó dráma eme szomorú kimenetelével; mögötte három kísérő nőalak. Jobb oldalon János evangelista ifjú alakja áll az előtérben, az, kit Jézus hívei közül legjobban szeretett. Mögötte három idősebb tanítvány, figyelmüket Krisztus felé fordítva. A kereszttövében a vég szimboluma, a halálfej van a földre helyezve. A domborművű kép háttérét Jeruzsálem városa foglalja el, ügyes perspektívában, a háttérjellegének megfelelően, egyszerű technikával ábrázolva. A levegőben a keresztnék vízszintes szárai alatt, felhők között mindkét oldalon lebegő alakok láthatók; az Úr angyalai ezek, kik ilyenén módon hódolnak a nagy lélek nagy áldozatának.

Fölül a nap és hold képe jelenik meg, mint emberi arc, felhők között.

Az egész dombormű bámulatos részletességgel kidolgozott alkotás, egyetemlegességtől harmonikus egészsze olvadván össze. A hatást még fokozza a cizellálás mesteri volta és az aranyozás, ami a részletek finomságát juttatja különösen érvényre. A dombormű keletkezésének ideje a XVI. század második felére tehető.

Ez a bronz dombormű a XVII. században készült, kézzel domborított, aranyozott rézből való, akantusz-levelekből, párkányzatokból és volutákból alkotott, faalapra montírozott keretbe van foglalva. Kár, hogy a keret kitöltő részeit alkotó fa-, vagy fémdísz jelenleg hiányzik és a keret nyugodt, művészi hatását némileg zavarja.

Ugyancsak Kaczvinszky ajándéka az az 1745-ből származó ezüst *serleg*, mely az erdélyi ötvösök ügyességét dicséri és melyet képben szintén bemutatunk. A serleg magas kupából és aránylag alacsony talpból áll. A kupa, valamint a talp is hat-karélyos ívszeletekből alkotott, melyeket homorú, sarkos sávok kapcsolnak össze. A karélyok mezőit más-más, a Mária Terézia-korabeli barokk stílusra jellemző részletekből álló domborított dísz tölti ki, mely az ezüst természetes színében hagyatott, míg a külső felület többi része, valamint a kupa belseje is aranyozott. Az ötvösművészet eme jeles példája hiányt pótol gyűjteményünkben, mert az ilyen mű tárgyaink korszerinti sorozatában a szükséges folytonosságot teszi tökéletesebbé.

E műszerető pártfogónk ajándékai közt nem utolsó helyen áll az a vörösréz *tál*, mely domborított díszítésével világos példája annak, hogy nemzeties díszítési motívumaink nemcsak hímzésre, hanem fémmunkákra is kiválóan alkalmasak. E tárgyra, különösen ebből a szempontból, hívom föl iparművészeink figyelmét. A tál külső felületén alkalmazott díszítés úgy a kompozíció finomságát, mint a rajz tökéletességét tekintve, méltán sorozható

az egykorú jelesebb ötvösművek mellé. E díszítésben megtaláljuk a hímzéseinkről oly jól ismert szegfűt, gránátalmát és rózsát. Magának a tálnak az alakja öblös, belül ónnal futtatott. Művészi tekintetben jóval mögötte áll a mellette bemutatott vörösréz *korsó*, mely talán első pillanatra egy kézből eredetnek látszik, de tüzetesebben vizsgálva kitűnik, hogy domborított díszítésük között semminemű rokonság nincs és hogy ez utóbbi jóval kisebb mester kezéből került ki. A korsó öblös testéhez bő nyak csatlakozik, melyből elől a kiöntő nő ki. Úgy a testen, mint a nyakon övszerűen húzódó, leveles hullámdísz van, az előbbi kissé gazdagabb. Az S alakban görbített fül alul a testhez, fent a nyakhoz van erősítve s felső részével a felnyitható, sapkaalakú fedő van kapcsolatban. Mindkét tárgy erdélyi munka s a XVII. században készült.

Kaczvinszky ajándékai sorából végül még egy tárgyat kell kiemelnünk. Kis *szekrény* ez, a XVI. Lajos stílusában. Az alap fehér, a díszítés, a párkányzatok és az ajtókon alkalmazott grófi címerek aranyozottak. A szekrényke belsejét fiókok töltik ki.

Kaczvinszky neve mellé méltán sorozhatjuk *Milkovicsné*, Zámory Mária úrnő nevét, aki habár csekélyebb számú, de elsőrangú műtárgyakkal gazdagította múzeumunkat. Legkiválóbb ezek közt egy 3·30 m. hosszú ezüst *csipke*, mely hálómunka ezüst szálakból, részben varrott, ezüstszövet-betétekkel. A magyaros palmetta-alakokból és levelekből alkotott motívumok S-alakú díszszel vannak összekapcsolva. E motívumok konturját paszmánt alkotja. A belső terek a leveleknél és palmettáknál ezüst szövettel, a többinél váltakozva, különböző rajzú, áttörtött betétekkel vannak kitöltve. A 0·97 m. széles csipke egészében rendkívül gazdag hatású, főalakjában kissé íves és valamely XVIII. századbeli szoknya páratlan fejedelmi díszét képezte.

Az Iparművészeti Múzeum a római

régiségeket csak abból a szempontból gyűjti, amennyiben azoknak iparművészeti szempontból van becsük. Éppen azért nem zárkozhatott el az elől, hogy a képből is bemutatott *amforát* és *korsót* gyűjteménye gyarapítására és iparművészeti termékeinek, lehetőleg minden időből és mindenféle anyagból való kiegészítésére, meg ne szerezze. A római iparművészet két jeles példájával állunk itt szemben, melyek a duná-pentelei ásatás alkalmával kerültek napfényre és így ránk nézve kétszeres értékkel bírnak, mert hazai földből kerültek ki. Mind a kettő fényes tanubizonysága annak, hogy az üvegekészítés technikája mily magas fokon állott a rómaiak idejében. Az amfora már nagyságával is imponáló. Hengeres testét körgyűrűk sávokra osztják, közben átlós vonalakkal álló elliptikus köszörült díszítésekkel. Láthatjuk itt, hogy a rómaiak a célszerűsége, a használhatóságra való törekvés mellett, mindjárt első sorban arra is gondoltak, hogy az illető tárgyat szépítsék, díszítsék. Minden korban, a midőn a művészet igazán szükséglet volt, azt látjuk, hogy általános a törekvés, hogy ne csak a dísz-, hanem a használati tárgyak is szépek legyenek. S a római művészet virágkorában ez csakugyan így is volt. A mellette bemutatott korsó felületét ugyan semmi sem díszíti, pusztán a nyakon találunk körülcsavarodó üvegszálat; itt azonban a mű alkotója inkább az edény alakjára fordította főfigyelmét és a kecses alak által pótolta a díszítés hiányát. Évszázadok művészete elfogadta ez alakot követendő példának és akár az egyszerű agyagműves, akár a legmodernebb művész alkotásai közt ma is felismerjük e formát.

Nagy lépést teszünk, midőn a római művészet alkotásaitól a renaissance műlakatosság egyik jeles termékére térünk át. Ez a *vasládika* bizonyára egy kényes izlésű hölgy féltett ékszereit volt hivatva megőrizni. Erre mutat az a hatnyelvű zár, mely a ládika födelén van alkal-

mazva és amely nyelvek egy kulcsfordításra kapaszkodnak az oldalakat merevítő vasrudakba. Az egész felületet Aldegrewer modorában rajzolt indás leveles, német renaissance, maratott dísz borítja, közte a napot ábrázoló férfi, mellette pedig Venus alakja látható. A födéltre forgatható, tagozott fül van két gyűrűs csappal erősítve. A ládika XVI. századi német munka és a Péterffy-féle gyűjteményből származik.

Az ötvösművészet a renaissance korban Erdélyben különös magas fokot ért el és nem egy jeles termékkel gazdagította úgy a magyar főurak, mint a vagyonos szász polgárok kincsesládáját. Az erdélyi szász nők egy sajátos viseletet honosítottak meg nálunk; ugyanis ünnepi alkalmakkor díszes, többször ékkövekkel és zománccal ékített, nagyméretű boglárt viselnek mellükön. Egy alkalommal (1897—1898. évf.) már bemutattunk két ilyen mellboglárt a Magyar Iparművészet hasábjain. A most bemutatottak, melyek Szeben megyéből származnak, úgy gazdagság, mint művészi érték tekintetében méltóképpen sorakoznak amazokhoz. Mind a kettő, valószínűleg nagyszabású ötvös munkája. E mellboglárokat egészen a múlt század elejéig nemcsak a falusi parasztasszonyok, hanem a városi polgárok asszonyai is viselték. A múzeum két *mellboglárja* is inkább egy-egy tehető városi polgár nevének szolgálhatott ékiteményül. Mind a kettő aranyozott ezüstműből készült; az egyik, melynek átmérője valamivel kisebb (12 cm.), két sorban elhelyezett kúpos sodronydíszítésű, közben zománccal és ékkövekkel, középen egy nagyobb, rubintot utánozó ékkövel. A másikban nagyobb szerepe jut a díszítésnél az ékköutánszatoknak és az ezüstlemezekből formált leveleknek. A míg az egyik kompozíciójánál a mester inkább a körben való csoportosítást tartotta szem előtt, addig a másiknál a sugaras csoportosítás jut érvényre. Koruk nagyjában egyező; mindkettő a XVI. század ötvösművészetének jellegét hordja magán.

Ugyane korban, valamint a rákövetkező században, különösen kedvelt tárgyak voltak az *ónkannák* és tálak. A múzeum a már meglevő gyűjteményét néhány ritkább példánnyal egészítette ki. Ezek közül a legrégebb 1594-ből származik és képünkön a középső helyen látható. A régebbiek mind ilyen kúpos alakúak, míg a XVII. század második felében, már inkább a hengeres alak használatos. Az egyik, melyet képünk bemutat, szintén a XVI. század végéről, vagy a XVII. század elejéről való és csőrös kiöntője van; a másik, melynek három lábát három szárnyas angyalfej alkotja, már közeledik a hengeres alakhoz és így inkább a XVII. század második felébe helyezhető. Mind-megannyi erdélyi munka és kettő közülök Kolozsvár város címerével ékes.

A díszítés megegyező volta arra utal, hogy a fennebb ismertetett rézkanccsóval szoros rokonságban van az itt bemutatott hengeres *rézkondér*. Felületét ugyanazon leveles domborított dísz borítja, legföljebb a munka tisztább kivitele tekintetében helyezhetjük a kondért a már említett kanccsó elébe. Hengeres teste felül boltozatosan záródik és közepén lecsavarható, füles óncsap zárja el az edény száját. Keletkezési ideje és helye megegyező a kanccsóéval és a XVI. századra tehető.

A keleti művészet nem egy jeles művészeti és iparművészeti alkotást hozott létre és sajátosságával mindig hatással volt a nyugati ember lelkére. Az arab művészetnek egyik sajátossága az is, hogy a díszítésnél emberi vagy állati alakot nem alkalmaz, hanem erre kizárólag az arabesknek nevezett díszítést és a közbe szőtt feliratokat használja fel, mesterien és a térkitöltés művészi megoldásával mindenkor változatosan. Ilyenmű díszítés borítja a mi *díszedényünket* is, melyen az ornamentum gyönyörűen olvad össze a feliratok szövevényes vonalaival. A díszítés tehnikájában az előszeretettel alkalmazott gravírozás játszsa a főszerepet, melyhez a berakás is járul, amivel a művész a szín egyhangúságát kerüli el.

Több kor egyenrangú művészi alkotásait egymás mellé helyezve, az igazi műértő egyiket sem becsülheti többre a másiknál. Csak oly egyén fogja egyik vagy másik kor alkotásait egymás elé helyezni, aki csak egy-egy stílust ismer behatóan, annak szépségeit tudja igazán élvezni. Így vagyunk a barok és rokokó művészettel is. Az igazi műértő mindkettőnek termékeit egy sorba állítja a renaissance vagy más stílus alkotásaival. A rokokónak iparművészeti alkotásait általában a kedves jelzővel illelhetjük. Könnyed, símulékony formáikkal behizelgik magukat a műszerető kegyeibe. Ez alkalommal egy barok és két rokokó templomi *kelyhet* mutatunk be. Az első, a rajta levő bélyeg tanúsága szerint 1719-ből való. Főtagozásában még egyszerűbb és inkább a horizontális vonalak érvényesülnek rajta. Nyolckarélyos magas talpon áll a szár, baluszteralakú nodussal, e felett van a széles, alacsony kupa. Az egész felület domborított levél-, virág- és angyalfejes díszítésű, mely apró szemcsés alapból emelkedik ki. Magassága 23 cm. A másodikat a talpba vésett felirat tanúságaszerint Nyitrai Zsófia asszony az egri ferencesek kolostora részére csináltatta 1777-ben. Szilassy kassai jeles ötvösmester munkája e kehely. Míg a középkori magyar kelyheken a zománcdíszítésnek különös szerepe jutott, úgy, hogy gyakran az egész felületet elborította, addig a későbbi korban e díszítési mód egyre jobban háttérbe szorúl és helyét a trébelt dísz foglalja el. E kelyhen a zománcdísz ugyan még megvan, de nem a régi szellemben alkalmazva, hanem szétszórva, mint egy ékkő igénytelen kerete, vagy pedig zománcképek alakjában, melyek különböző szenteket ábrázolnak. A képek és a szétszórta alkalmazott ékkövek közti részt a művész domborított leveles díszítéssel töltötte ki. A kupa külön kosárba van helyezve, ez utóbbi az ékköveket és a zománcképeket foglalja magában. A bécsi Jezsuita-stílus jellemző alkotása az a magas (31 cm.)

KRISZTUS A KERESZTFÁN.
BRONZDOMBORMŰ.
A XVI. SZÁZADBÓL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

EZÜST SERLEG.
1745-BÓL.

SZEKRÉNYKE.
XVI. LAJOS KORÁBÓL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

VÖRÖSRÉZ-TÁL.
A XVII. SZÁZADBÓL

VÖRÖSRÉZ-KORSÓ.
A XVII. SZÁZADBÓL.

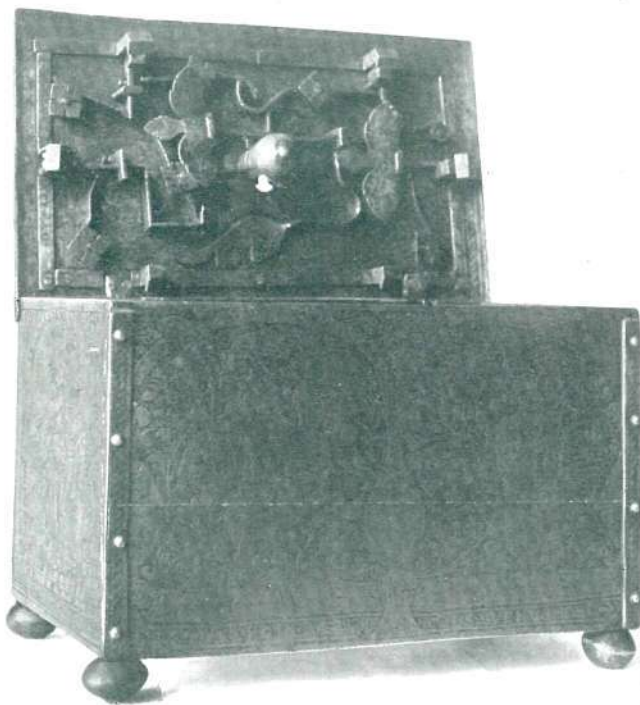
EZÜST CSIPKE.
A XVIII. SZÁZADBÓL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

ÖNKANNÁK. A XVI. ÉS XVII. SZÁZADBÓL.

VASLÁDIKA.
A XVI. SZÁZADBÓL.

*Az Országos
Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

RÉZKONDÉR.
A XVI. SZÁZADBÓL.

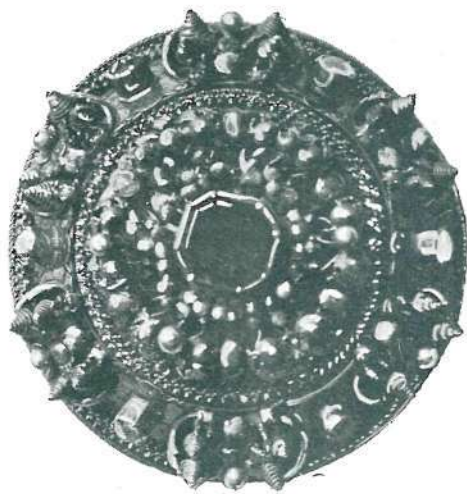

ARANYOZOTT EZÜSTKEHELY. 1719-BŐL.

ARAB DÍSZEDÉNY.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

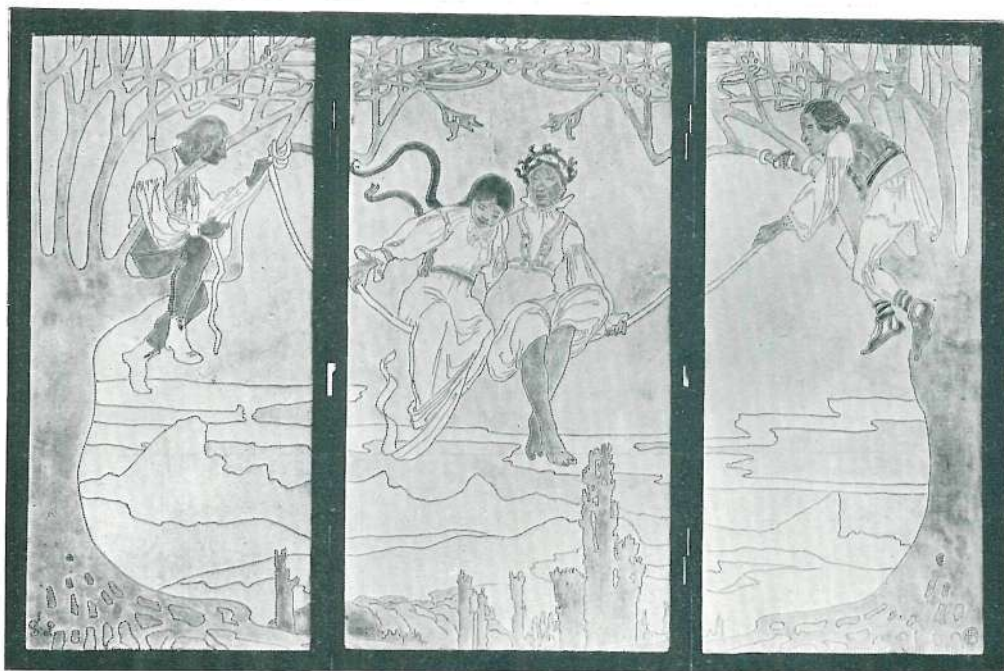
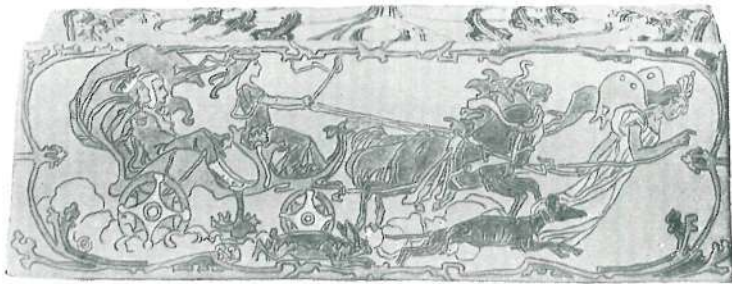
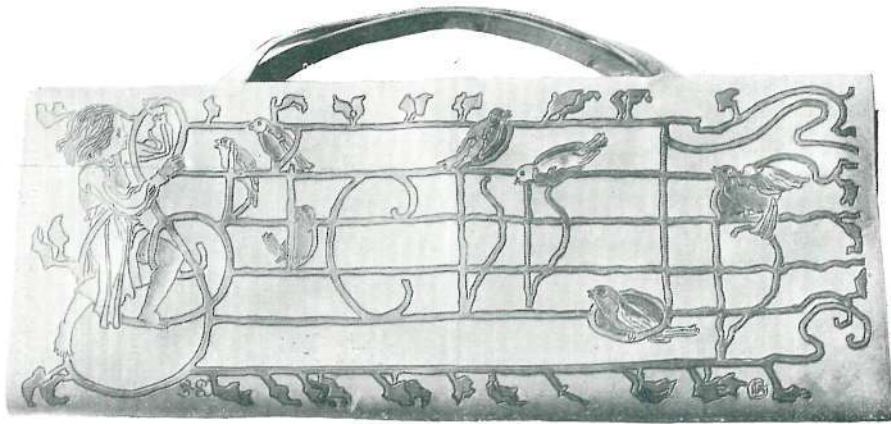

KÉT MELLBOGLÁR.
A XVI. SZÁZADBÓL.

RÓMAI KORSÓ
ÉS AMFORA ÜVEGBŐL.

*Az Orsz. Iparművészeti Múzeum
legújabb szerzeményei.*

VÉSETT ÉS FESTETT
BŐRTÁSKÁK ÉS ELLENZŐ.

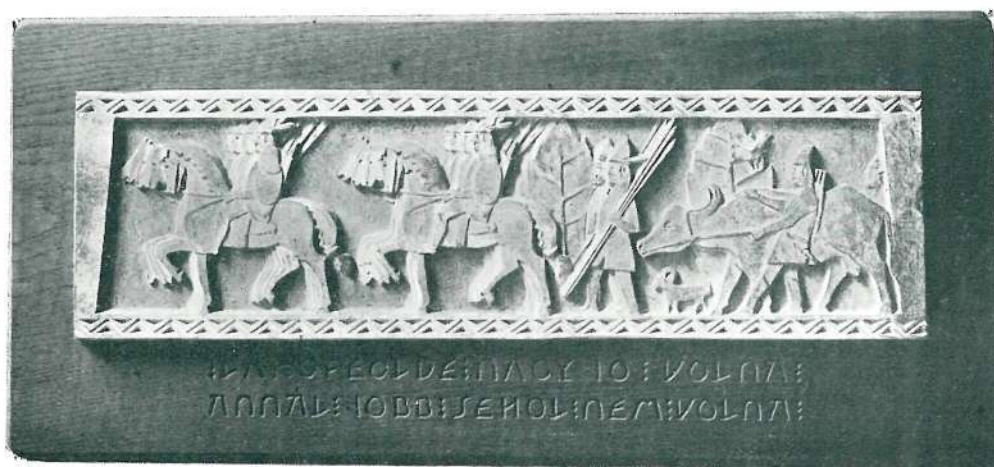
NAGY SÁNDOR RAJZA UTÁN KÉSZÍTETTE
BELMONTE LEÓ.

HONFOGLALÓ LOVASOK.
BRONZRELIEFEK.

FADRUSZ JÁNOS RAJZA UTÁN MINTÁZTA
MARÓTHI R. GÉZA.

RÉSZLETEK
A ZILAHAI WESSELÉNYI-SZOBORRÓL.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM LEGÚJABB SZERZEMÉNYEI

kehely, melyet ugyancsak képből is bemutatunk. A kehely egész felületét erős tagozású, cikornyás, volutás, leveles és kagylós dísz borítja, mely kis méretű, finom kivitelű, a bibliából vett jeleneteket ábrázoló domborműveket fog közre, úgy az öblös, magas talpon, mint a kupán. A nodus és a hozzá csatlakozó

gazdag barokkos díszítésével szép iparművészeti alkotás. Az öblös óra, mely berakott díszítésű békateknőhéj-tokban van, ugyancsak eltér a mai óraalakoktól.

A XVI. századbeli ötvösművészetnek egy jeles példája az az arany *nyakék*, vagy másképp násfa, melyet az ismertetett műtárgyak sorozatában utolsónak mutatunk

SZILASSY-KEHELY, 1777-BŐL.

KEHELY, A XVIII. SZÁZAD MÁSODIK FELEBŐL.

szár nem egykorú a kehely többi részével. A talpon alkalmazott áttört dísz már elütő jellegénél fogva sem illik össze a domborított díszítéssel. Művészi értékre azonban mégis méltán sorakozik az előbbi kettőhöz. Mind a három kehely aranyozott ezüsből készült.

Ugyanezen kor ismerős formáit láthatjuk a múzeum által legújabbán vásárolt órán, melynek áttört függő lánca,

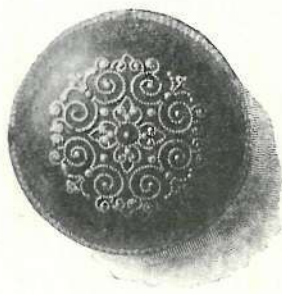
be. E nagy műbecscsel bíró alkotásnál az ötvösmester nemcsak hogy a fémek legnemesebbikét, az aranyat alkalmazta, hanem felhasználta díszítésül a legbecsebb, legdrágább ékköveket, a gyémántot, rubintot, azonkívül az erdélyi ötvösművek legszebb díszét, a zománcot is; még pedig e helyütt rekeszománc alakjában, de oly finoman, oly izléssel, hogy az a fém és ékkő mellett csak szerény

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM LEGÚJABB SZERZEMÉNYEI

díszítés gyanánt jelenik meg. Különös szerencsével választotta meg a mester a násfa alakját. Főalakjában egyenlő

ÓRA LÁNCCAL, XVIII. SZÁZAD.

AZ ÓRA TOKJÁNAK HÁT LAPJA.

veszti áttekinthetőségét. A gyarapításnál azonban rendkívül nagy körültekintéssel kell eljárni. Például a modern tárgyak gyűjtése inkább ott való helyén, a hol iparművészeti iskola

oldalú háromszöget ábrázol egyik csúcsával felfüggesztve, ily módon is megfelelően a függő tárgy feltételeinek; a mester a háromszögletes alakot a díszítés szempontjából is igen ügyesen használta ki. Modern ötvös-művészeinknek e műtárgy mindenkor követésre méltó például szolgálhat.

A múzeum gyűjteményének illetően való gyarapodása egyre tart és tulajdonképpen sohasem szűnik meg. Különben is nincs a világon az a nagy gyűjtemény, melyet kiegészítés céljából gyarapítani ne lehetne; bár a túlszűfolttság sem előny, mert a gyűjtemény el-

is van, de itt is a lehető legjobbat igyekezzünk beszerezni. A gyűjtés mérséklendő, ha a gyűjtemény gazdaggá lett; ez esetben a gyarapításnál különös súlyt helyezünk a teljességre. Ilyenkor kívánatos, hogy tervszerűen járjunk el. A másolatok gyűjtésénél mindenkor a lehető legjobbra terjeszsze ki a múzeum figyelmét. Ha azután a múzeum gyűjteménye oly nagy, hogy több másodpéldány van birtokában, azokat célszerűen értékesítheti azáltal, hogy vidéki múzeumoknak adja, vagy mint cserepéldányokat használja fel, vagy pedig — a mint újabban külföldön több helyen megpróbálták — árverés útján értékesíti, hogy a begyűlt összegből azután újabb, még hiányzó tárgyakat szerezhessen be. Sohase lebegjen tehát szemünk előtt az, hogy csak számban gyarapodjék a gyűjtemény, hanem inkább a belső, művészi értéke növekedjék.

Mindehhez azonban — hogy hasznos is legyen — szükséges a nagyközönség érdeklődése. Amerikában újabban egyes műbarátok, nemcsak egyes tárgyak ajánlékozása által, hanem alapítványokkal is támogatják a múzeumokat nagy kulturális munkájukban. Hogy a mi sorainkban is akadnak művészetszerető áldozatkész egyének, azt gyűjteményünk folytonos gyarapodása eléggé bizonyítja. Örömmel nyujtjuk nekik a háládatos elismerés koszorúját.

Csányi Károly.

NYAKÉK.